

ПЛАНУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Обґрунтовано доцільність прогнозування бюджету Пенсійного фонду (ПФ) на рівні регіону як передумови планування показників пенсійного забезпечення населення. Визначено порядок планування бюджету ПФ у регіоні з урахуванням особливостей його соціально-економічного та демографічного розвитку. Побудовано прогноз бюджету ПФ (на прикладі Рівненської області) та основних показників пенсійного забезпечення громадян.

Обоснованно целесообразность прогнозирования бюджета Пенсионного фонда (ПФ) на уровне региона как предпосылки планирования показателей пенсионного обеспечения населения. Определенно порядок планирования бюджета ПФ в регионе с учетом особенностей его социально-экономического и демографического развития. Построен прогноз бюджета ПФ (на примере Ровенской области) и основных показателей пенсионного обеспечения граждан.

Grounded expedience of prognostication of budget of pension (PF) fund at the level of region as pre-condition of planning of indexes of the pension providing of population. Certainly order of planning of budget of PF in a region taking into account the features of him socio-economic and demographic development. The prognosis of budget of PF (on the example of the Rivne area) and basic indexes of the pension providing of citizens is built.

Ключові слова. Пенсійний фонд, пенсійне забезпечення, прогноз, планування, демографічний прогноз.

Ключевые слова. Пенсионный фонд, пенсионное обеспечение, прогноз, планирование, демографический прогноз.

Key words. Pension fund, pension providing, prognosis, planning, demographic prognosis.

Вступ. В умовах функціонування солідарної пенсійної системи, депопуляції, високого рівня демоекономічного навантаження на працездатне населення досить гостро постає питання належного рівня пенсійного забезпечення (ПЗ) громадян. При цьому вихідним моментом підвищення рівня фінансового забезпечення соціальних гарантій є налагодження прогнозно-планової роботи щодо ПЗ громадян саме на рівні регіону. Адже врахування особливостей соціально-економічного розвитку та відтворення населення на мезорівні сприятиме зростанню обґрунтованості планових показників доходів і видатків регіональних відділень ПФУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика планування фінансових ресурсів на забезпечення соціальних гарантій представлена в економічній літературі науковими працями С. Батажок, В. Гейця, І. Гнибіденко, О. Головніної, О. Макарової, В. Мандибури, О. Новікової, О. Пишуліної, В. Тропіної, С. Юрія та інших. Однак, не зважаючи на наявність значного обсягу наукових досліджень у відповідній царині, питання науково обґрунтованого планування ПЗ громадян на рівні регіону залишається не до кінця вирішеним та потребує подальших наукових розвідок.

Постановка завдання. У зв'язку з цим, основними завданнями даного дослідження є обґрунтування особливостей та порядку планування ПЗ населення в регіоні з урахуванням тенденцій його соціально-економічного та демографічного розвитку (на прикладі Рівненської області).

Результати дослідження. Прогнозування, а відтак планування будь-якого показника є досить складним завданням, оскільки потребує урахування впливу на нього низки факторів. Необхідною передумовою для планування ПЗ громадян регіону є прогнозування бюджету Головного управління ПФУ в області, загальний порядок якого наведений на рис. 1.

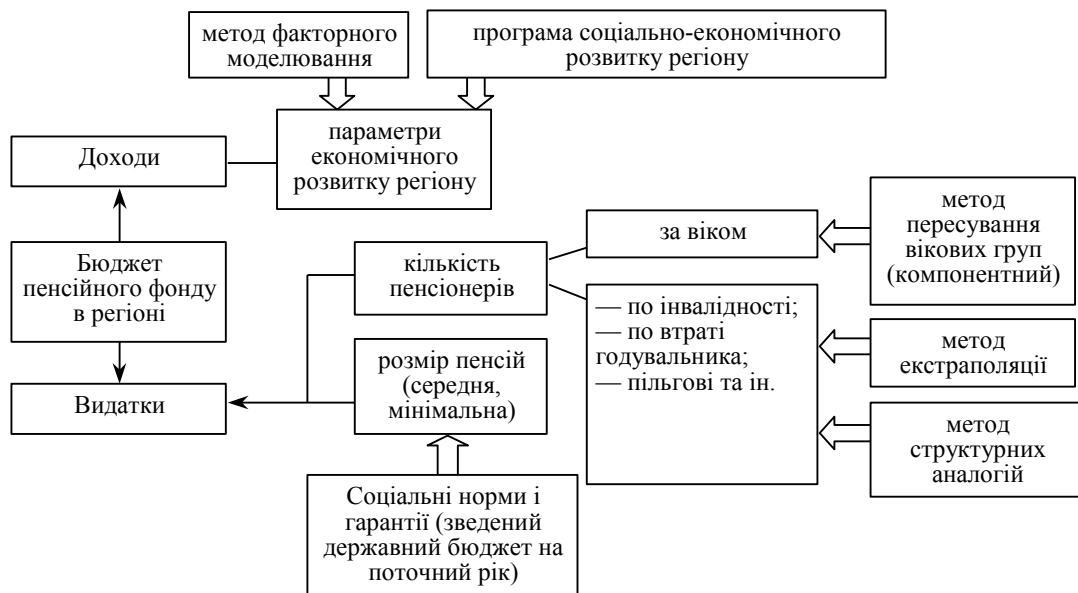

Рис. 1. Порядок прогнозування (планування) бюджету ПФУ в регіоні

Як бачимо, планування регіонального бюджету ПФ потребує прогнозного обґрунтування його доходів та видатків на основі тенденцій економічного та соціально-демографічного розвитку області.

Прогнозування видаткової частини бюджету регіонального ПФ потребує побудови демографічного прогнозу на основі методу пересування вікових груп (компонентного). Основна ідея даного методу полягає у розрахунку чисельності населення на основі вікових коефіцієнтів дожиття:

$$S_t^{x+1} = S_{t-1}^x \times q^x + \Delta A_{t-1}^x, \quad (1)$$

де S — чисельність населення; t — період (зазвичай один рік); ΔE — сальдо міграції; x — число повних років, починаючи з нуля; q_x — ймовірність дожити у віці x до повних $(x+1)$ років (за таблицями дожиття).

Оскільки механічний рух населення не чинить суттєвого впливу на загальну чисельність населення в регіоні (особливо в частині населення пенсійного віку), то для побудови демографічного прогнозу на основі балансового рівняння (1) сальдо міграції до уваги братися не буде (загальна схема прогнозування відповідно до вище означеної методологічної бази подана в таблиці 1).

Таблиця 1

**ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ДЕМОГРАФІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ
ЗА КОМПОНЕНТНИМ МЕТОДОМ**

Вік, років	Чисельність на 01.01.12р.	Коефіцієнт дожиття	Прогнозна чисельність на 01.01.13р.	Прогнозна чисельність на 01.01.14р.
59	4000	0,8745		
60	4150	0,9125	3498	
61	4250	0,9002	3787	3192

Щодо чисельності інших категорій пенсіонерів (по інвалідності, втраті годувальника, пільгових та ін.), то їх прогнозування здійснювалося на основі методу структурних аналогій (збереження їх частки у загальній чисельності пенсіонерів за віком протягом трьох останніх років). Результати відповідних прогнозних розрахунків подані в табл. 2.

Таблиця 2

**ПРОГНОЗ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПЕНСІОНЕРІВ
ТА НАСЕЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО ВІКУ, 2013—2022 рр.**

Показник	Прогнозні значення									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022

Чисельність пенсіонерів, тис. осіб в тому числі:	298,1	295,7	293,6	291,9	290,6	289,8	288,9	287,9	286,4	288,9
— за віком	235,1	233,2	231,6	230,3	229,2	228,6	227,9	227,1	225,9	227,9
Чисельність працездатного населення	687,4	687,7	686,9	685,6	683,4	680,8	678,8	677,6	676,7	674,0
Коефіцієнт навантаження	0,434	0,430	0,427	0,426	0,425	0,426	0,426	0,425	0,423	0,429

При цьому для виявлення впливу пенсійної реформи відповідний прогноз побудовано за двома сценаріями: 1) за умови збереження підвищеного пенсійного віку для жінок — 60 років; 2) за умови незмінності пенсійного віку для жінок — 55 років (рис. 2).

Таким чином, пенсійна реформа (жовтень 2011р.), в рамках якої було підвищено пенсійний вік для жінок, зумовила суттєве зменшення чисельності пенсіонерів. Це з точки зору економії коштів ПФУ в умовах його дефіцитності є економічно виправданим.

Прогнозна чисельність пенсіонерів в регіоні є основою для планових розрахунків видаткової частини бюджету ПФ, який було побудовано за трьома альтернативними варіантами — песимістичним, оптимістичним та нормативним (табл. 3).

- за умови збереження пенсійного віку для жінок (55р.)
- за умови підвищення пенсійного віку для жінок (60р.)

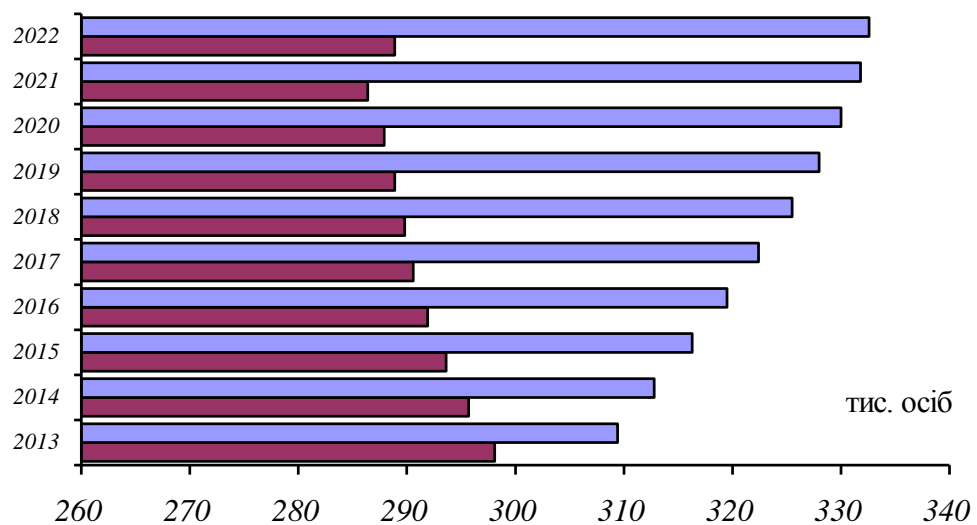

Рис. 2. Прогноз чисельності пенсіонерів при різних варіантах пенсійного віку для жінок

Таблиця 3

ПРОГНОЗ ВИДАТКІВ ПФ В ОБЛАСТІ, МЛН.ГРН

Варіанти прогнозних значень	Звітні показники			Прогнозні показники									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
За умови реалізації пенсійної реформи (в частині підвищення пенсійного віку для жінок)													
Оптимістичний	3197	3523	3833	4154	4560	5006	5495	6032	6621	7268	7978	8757	9613
Песимістичний	4337	4779	5200	5636	6187	6791	7454	8183	8982	9860	10823	11880	13041
Нормативний	3767	4151	4516	4895	5373	5898	6475	7107	7802	8564	9400	10319	11327
За умови відміни пенсійної реформи та збереження пенсійного віку для жінок на рівні 55 років													
Оптимістичний	3197	3523	3903	4313	4734	5197	5705	6262	6874	7545	8282	9092	9980
Песимістичний	4337	4779	5295	5851	6423	7050	7739	8495	9325	10236	11236	12334	13539

Нормативний	3767	4151	4599	5082	5579	6124	6722	7379	8099	8891	9759	10713	11760
-------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------

В основу оптимістичного прогнозу покладено рівень мінімальної пенсії з урахуванням середнього індексу споживчих цін з 2001 по 2011рр. (109,77%). Песимістичний варіант прогнозу відображає видатки, які є найбільш обтяжливими, оскільки розрахунки здійснюються виходячи із рівня середньої пенсії з урахуванням індексу споживчих цін. Найбільш оптимальним є нормативний варіант прогнозу, що зважає обсяг видатків за двома попередніми варіантами. Найімовірніше, що саме цей варіант прогнозу можна застосовувати на практиці. Однак, варто зауважити, що за будь-яким варіантом прогнозу видатки прогресивно зростають, а водночас збільшується і навантаження в солідарній системі пенсійного забезпечення.

Прогноз доходної частини ПФ варто здійснювати на основі методу факторного моделювання, який дозволяє врахувати параметри соціально-економічного розвитку регіону. Для визначення факторів, які можуть впливати на величину доходної частини ПФ в регіоні, доцільно застосовувати кореляційно-регресійний аналіз (табл. 4). Найбільший вплив на доходну частину ПФ в регіоні чинить розмір середньої зарплати, кількість суб'єктів підприємницької діяльності за ЄДРПОУ, валовий регіональний продукт, валова додана вартість, доходи населення, кількість найманих працівників та їх оплата праці (відповідні коефіцієнти кореляції мають значення більше 0,8).

Таблиця 4

**КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ
ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ПФ В РЕГІОНІ**

Роки	Доходи ГУПФ в Рівненській області, млн. грн.	Середньорічна заробітна плата за даними ПФ, грн.	ВРП, млн.грн. у фактичних цінах	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	Доходи населення, млн. грн.	ВДВ, млн. грн.	Оплата праці найманих працівників, млн. грн.	Частка оплати праці найманих працівників у ВРП, %	Кількість зайнятих (15-70р), тис. осіб	Інвестиції в основний капітал, млн. грн.	Кількість суб'єктів за ЄДРПОУ	Середня кількість найманих працівників, тис. осіб	Зайняте населення працездатного віку, тис. осіб
2007	2105,8	1133	11180	878,6	12555	10235	4830	43,2	471,8	2924	17576	234	459,3
2008	2822,9	1523	14074	-55,6	16865	12843	6316	44,9	478,1	3672	18293	232,6	444,7
2009	3179,8	1614	13469	-859,4	17458	12512	6154	45,7	461,5	2696	18946	220,6	424,1
2010	3798,0	1960	15882	-464,8	22362	14709	7519	47,3	471,2	2316	19543	214,3	426,3
2011	4147,9	2126	19302	271,7	25517	17379	8778	45,5	489,2	2751	20106	211,3	435,4
2012	4763,5	2748	-	-	-	17727	-	-	492,5	2672	20436	208,8	442,1
Коефіцієнт кореляції	0,98	0,94	-0,44	0,99	0,97	0,97	0,79	0,66	-0,49	0,99	-0,95	-0,47	

Не зважаючи на наявність достатньо великої кількості факторів, які чинять суттєвий вплив на доходу частину ПФ в регіоні, все ж розрахунки засвідчили, що єдиним фактором, який забезпечує адекватність та статистичну значимість параметрів економетричної моделі (при достовірності — 80%) є валова додана вартість (ВДВ). Лінійна регресійна залежність між доходною частиною ПФ в регіоні та ВДВ подана на рис. 3.

Прогноз ВДВ у фактичних цінах (табл. 4) розраховано відповідно до розробленого Рівненською обласною державною адміністрацією «Прогнозу обласного бюджету на 2014 та 2015 роки» [2]. Нормативний варіант доходів, отриманий при точковому прогнозі, є найбільш очікуваним. Однак, інтервальний прогноз дає уявлення про можливі варіативні зміни відповідного показника у майбутньому¹.

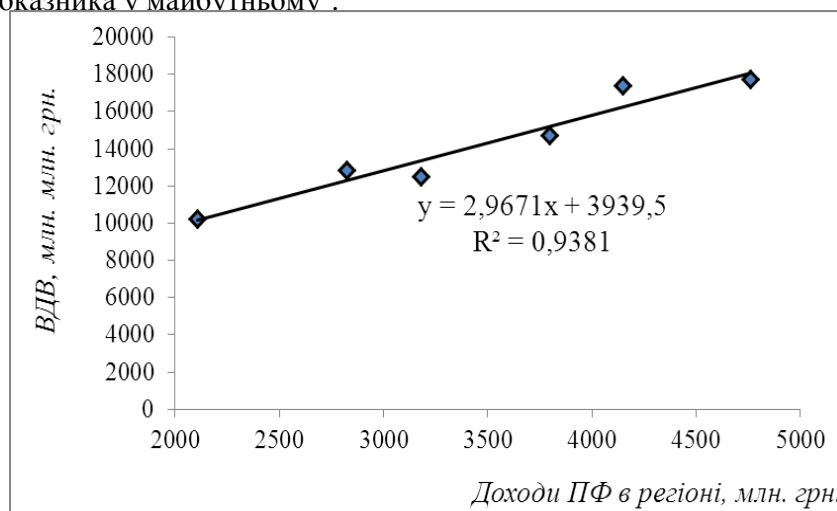

Рис. 3. Лінійна регресійна залежність доходної частини ПФ та ВДВ в регіоні

Таблиця 4

ПРОГНОЗНІ ЗНАЧЕННЯ ВДВ ТА ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ПФ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Роки	2013	2014	2015
ВДВ, млн.грн.	17891	18249	19415
Доходи ПФ за варіантами прогнозу, млн.грн.			
Оптимістичний	4897,9	5028,6	5457,5
Нормативний	4625,9	4739,0	5107,7
Песимістичний	4353,9	4449,5	4757,8

Не менш важливими показниками, що характеризують фінансовий стан ПФ в області є рівень дотаційності та дефіцитності. Частка власних коштів у загальних доходах ПФ регіону досить низька (54% –56,6%), однак протягом досліджуваного періоду (2009-2012рр.) вона постійно збільшувалася. З огляду на це, розроблено два варіанти прогнозу основних показників діяльності ПФ в регіоні: частка власних коштів у доходах ПФ збережеться на рівні 2012 р. — 56,6%; частка власних коштів зростатиме середніми темпами, що склалися протягом 2009-2012рр., — щорічно на 1,6% (табл. 5).

Таблиця 5

**ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПФ В ОБЛАСТІ
(РОЗРАХОВАНІ НА ОСНОВІ ФАКТОРНОЇ МОДЕЛІ ЗА ВДВ)**

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Фактичні дані				Прогнозні дані		
Доходи, млн.грн.	3179,8	3798,0	4147,9	4763,5	4625,9	4739,0	5107,7
Видатки млн.грн.	3196,0	3798,6	4161,7	4764,7	4895,1	5373,3	5898,3
Власні кошти, млн.грн.	1724,8	2091,6	2347,9	2696,6	2618,3	2682,3	2890,9
<i>при збереженні частки власних коштів у доходах ПФ на рівні 2012 р.</i>							
Дефіцит за рахунок	-1471,2	-1707,0	-1813,8	-2068,1	-2276,8	-2691,1	-3007,4

¹ На жаль, спрогнозувати доходну частину ПФ в Рівненській області до 2022р., взявши за основу динаміку ВДВ, забезпечивши при цьому належний рівень достовірності, неможна. Адже в жодній регіональній програмі не передбачено конкретних макроекономічних показників розвитку регіону (зокрема ВДВ) на довгострокову перспективу. Відтак, максимально можливим горизонтом прогнозу доходної частини ПФ в регіоні може бути три роки (2013-2015рр.).

власних коштів, млн.грн.							
Дефіцитність за рахунок власних коштів, %	-46,03	-44,94	-43,58	-43,40	-46,51	-50,08	-50,99

Закінчення табл. 5

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Фактичні дані				Прогнозні дані		
<i>при збільшенні частки власних коштів на середній темп приросту за 2009 -2012рр.</i>							
Власні кошти, млн.грн.	1724,8	2091,6	2347,9	2696,6	2692,27	2833,94	3136,12
Дефіцит за рахунок власних коштів, млн.грн.	-1471,2	-1707,0	-1813,8	-2068,1	-2202,8	-2539,4	-2762,2
Дефіцитність за рахунок власних коштів, %	-46,03	-44,94	-43,58	-43,40	-45,00	-47,26	-46,83

Розрахунки засвідчили, що очікувані у майбутньому доходи ПФ в регіоні будуть суттєво нижчими за видатки (за нормативним варіантом прогнозу). Тобто, у майбутньому варто очікувати зростання дефіциту ПФ в області.

Прогноз видатків і чисельності пенсіонерів є основою для прогнозних розрахунків середньої пенсії, яка в майбутньому щорічно зростатиме (рис. 4).

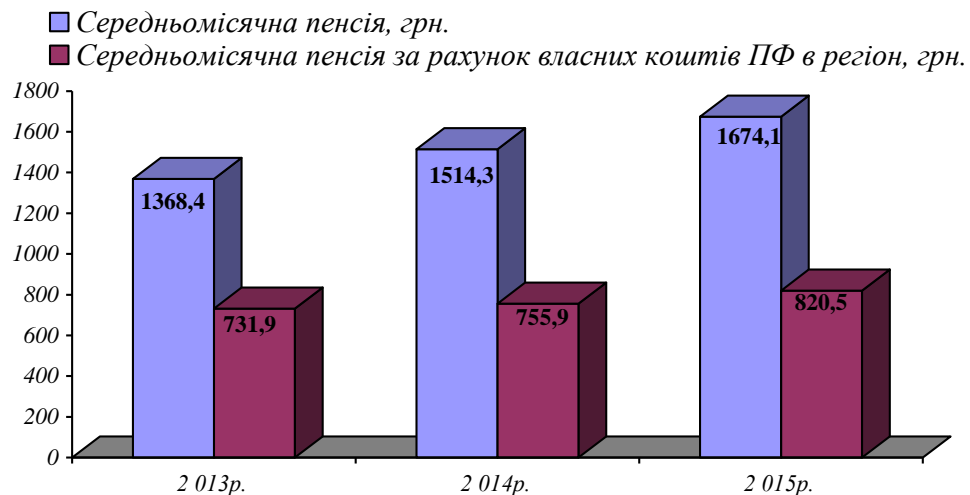

Рис. 4. Прогноз середньої пенсії в регіоні, 2013-2015рр.

На жаль, сума забезпеченості власними коштами на одного одержувача на місяць досить обмежена і недостатня не лише для того, щоб забезпечити виплату середньої пенсії, але й для покриття витрат на мінімальну пенсію.

Висновки. Налагодження прогнозно-планової роботи у діяльності регіональних відділень ПФ є основою фінансового забезпечення пенсійного забезпечення громадян. Планування видаткової частини регіонального бюджету ПФ потребує побудови демографічного прогнозу, доходної — факторної моделі, яка враховує тенденції економічного розвитку регіону. Відповідно до побудованого демографічного прогнозу у регіоні варто очікувати поступове зменшення чисельності пенсіонерів як внаслідок природного руху населення, так і впроваджені пенсійної реформи. Не зважаючи на очікуване зростання видатків та доходів ПФ в регіоні, все ж він залишиться дотаційним, а відтак суттєвого зростання рівня пенсійного забезпечення громадян за незмінності тенденцій регіонального соціально-економічного розвитку очікувати не варто.

Література

1. Білопольська В., Лобанова М. Прогнозна оцінка надходжень доходів у бюджет Пенсійного фонду України в Донецькій області до 2017 року [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/skhid/2009_7/8.pdf
2. Рівненська обласна державна адміністрація. Прогноз обласного бюджету на 2014 та 2015 роки [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/catalog/item/3559.htm>

Стаття надійшла до редакції 11.10.2013 р.